

بررسی تهیه و تدوین استاندارد شایستگی ارزشیابی حرفه مسئولان خرید در سازمان آموزش فنی و حرفه ای آذربایجان غربی

صیاد پورولی علیار ۱
زیبا شیخی آلمان آباد ۲

چکیده

سند حرفه مجموعه ای از استاندارد ها و صلاحیت های معتبر در سطح ملی است که برای احراز و ارزیابی مهارت ها و دانش افرادی که بایستی عملکرد موثر در محیط کار به نمایش بگذارند بکار می رود. این تحقیق به دنبال بررسی نحوه تهیه و تدوین استاندارد شایستگی ارزشیابی حرفه مسئولان خرید از گروه امور مالی و بازرگانی در سازمان آموزش فنی و حرفه ای استان آذربایجان غربی می باشد. روش مطالعه این مقاله توصیفی-تحلیلی و به روش کتابخانه ای و اسناد کاوی می باشد. نتایج مقاله حاکی از اعتبارسنجی و اجرای درست برنامه تهیه و تدوین استاندارد شایستگی ارزشیابی حرفه مسئولان خرید در قالب سند حرفه بر اساس کد حرفه های منتخب سند بین المللی طبقه بندی مشاغل و حرفه ایسکو ۲۰۰۸ و با استفاده از ظرفیتهای ملی و منطقه ای استان آذربایجان غربی در سال ۱۴۰۰ می باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

واژگان کلیدی: سند حرفه، استاندارد شایستگی، استاندارد ارزشیابی، وظایف اصلی حرفه، تکالیف کاری حرفه

۱. نویسنده مسوول: دانشجوی دکتری حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه، کارشناس مالی سازمان آموزش فنی و حرفه

ای استان آذربایجان غربی رایانامه sayadporvali@yahoo.com

۲. کارشناس ارشد عمران، اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان آذربایجان غربی رایانامه ziba.sheikhy@gmail.com

مقدمه

برنامه ریزی درسی در آموزش های فنی و حرفه ای از نوع برنامه ریزی درسی مشارکتی و تعامل است. به این معنی که بدون حضور ذی نفعان کلیدی و تعامل آن ها، امکان بررسی نیازهای به صورتی که قابل اعتماد و نزدیک به دنیایی کار و به دور از حدس و گمان باشد، وجود ندارد (آزاد، ۱۳۹۹). نظام آموزشی یک کشور حیاتی ترین وزیر بنایی ترین بخش برای اقتصاد آن کشور محسوب می شود. تربیت نیروی ماهر، متخصص و استفاده از خدمات آن ها در زمره مشغولیت های مهم هر سیستم آموزشی است. بدیهی است مادامی که کسب مهارت و ایجاد تخصص های مختلف با نیازهای جامعه هماهنگ باشد. استفاده صحیح از منابع، ایجاد انگیزه در اقشار مختلف جامعه، شکوفایی صنعت و افزایش ثروت و رفاه را به همراه خواهد داشت و کشور را به سمت توسعه روز افزون و پایداری سوق می دهد. سند حرفه ، عالی ترین سند آموزشی یک سیستم CBT است و ماهیت فنی دارد. اعتبار کلیه اسناد به اندازه تطابق آنان با این سند ملی بستگی دارد. هر گروه شغلی بزرگ یک سند حرفه ویز خود دارد. سند حرفه مجموعه ای از استانداردها و صلاحیت های معتبر در سطح ملی است که برای احراز و ارزیابی مهارت ها و دانش افرادی که بایستی عملکرد موثر در محیط کار به نمایش بگذارند، به کار می رود. این سند با هدف امکان پذیر کردن اعطای صلاحیت ملی از طریق آزمون و ارزشیابی شایستگی ها؛ تشویق و توسعه امکان تطابق فرآیند آموزشی با نیازهای افراد گوناگون تشکیل یک بدنه انسانی دارای صلاحیت و در حیطه های حرفه ای گوناگون به کار می رود. در رویکرد آموزش بر مبنای شایستگی که از رویکردهای مطرح در آموزش می باشد حرفه، تجزیه و تحلیل شده و وظایف و کارهای تشکیل دهنده آن، تبدیل به مجموعه ای از دانش، مهارت و نگرش هایی تحت عنوان شایستگی می شوند و افراد را قادر می سازد تا به صورتی اثر بخش، فعالیت های مربوط به شغل یا حرف را طبق استاندارد های مورد انتظار (معیارهای عملکرد) انجام دهند. در این مقاله که به منظور بررسی نحوه تدوین استاندارد شایستگی و ارزشیابی حرفه مسئولان خرید از گروه مالی و بازرگانی در سازمان آموزش فنی و حرفه ای استان آذربایجان غربی و باهدف توصیف نحوه تهیه و تدوین سند حرفه انجام شده است. روش تجزیه و تحلیل شغل مسئولان خرید از گروه مالی و بازرگانی توسط کار گروه تدوین سند حرفه و خبرگان شغل مورد نظر و تهیه دیکوم و جدول ارزشیابی و جدول شایستگی شغل توصیف و مورد توجه قرار می گیرد. با توجه به سند تدوین شده و دستور العمل های آن در سازمان آموزش

فنی و حرفه ای کشور و اسناد کاوی و مطالعه کتابخانه ای در پنج گام به توصیف نحوه تدوین سند حرفه مسئولان خرید پرداخته می شود.

گام اول

در گام اول با مطالعه و ترجمه اسناد بین المللی مشاغل (ISCO-08) کد گروه واحد ۳۳۲۳ با عنوان مسئولان خرید انتخاب شد که ترجمه شرح وظایف این کد بدین شرح می باشد:

مسئولان خرید، کالاها و خدمات را از طرف سازمانها و کارگاه های صنعتی، بازرگانی، دولتی یا سایر کارگاه ها و سازمانها برای استفاده یا باز فروش خریداری می کنند. وظایف این گروه واحد شامل موارد ذیل است:

(الف) تدوین یا مذاکره در باره شرایط و چگونگی قرارداد، اعطای مشوق (اشانتیون) در قراردادهای فروش یا پیشنهاد دریافت مشوق در قراردادهای خرید تجهیزات، مواد خام، محصولات، خدمات و خرید کالا برای بازفروشی؛

(ب) گرد آوری اطلاعات در باره نیازهای و موجودی ها و تهیه ویژگی های کمی و کیفی خرید ها، هزینه ها، تاریخ های تحویل و سایر شرایط قرارداد؛

(پ) خرید تجهیزات، مواد یا خدمات تجاری معمولی یا ویژه برای استفاده یا فراوری تکمیلی توسط کارگاه؛

(ت) دعوت به مناقصه، مشاوره با عرضه کنندگان و بازرنگری مظنه ها

(ث) خرید کالا برای بازفروشی توسط کارگاه های عمده فروشی و خرده فروشی؛

(ج) مطالعه گزارشهای بازار، گاه نامه های بازرگانی و تبلیغات فروش و بازدید از نمایشگاه ها و سالن های نمایش بازرگانی، کارخانه ها و ورخداد های طراحی محصولات؛

(چ) انتخاب کالاها یا محصولاتی که بیش ترین همخوانی را با نیازهای کارگاه دارند؛

(ح) صحبت با عرضه کنندگان و مذاکره در باره قیمت‌ها، تخفیف‌ها، شرایط اعتبار و چگونگی حمل و نقل؛

(خ) نظارت بر توزیع کالا به فروشگاه‌ها و حفظ سطح موجودی در حدی مناسب؛

(د) تعیین برنامه زمانی تحویل جنس، نظارت بر پیشرفت و تماس با مشتریان و عرضه کنندگان برای حل مشکلات

سپس با شناسایی و تعیین خبرگان حرفه‌ای بازار کار مسئولان خرید و دعوت آنان به تعداد دو نفر از صنایع مختلف در استان آذربایجان غربی و نیز مربی و مدرس دانشگاه به تعداد ۵ نفر و یک نفر کارشناس از اداره کل اعضای کار گروه تدوین سند حرفه مسئولان خرید مشخص شد.

گام دوم تجزیه و تحلیل حرفه

روشهای پژوهش مختلفی از جمله مصاحبه، پرسشنامه، مشاهده، دیکوم و... و یاترکیب روش‌ها را برای تحلیل حرفه می‌توان به کار گرفت. در آموزش فنی و حرفه‌ای یکی از روشهای تعیین شایستگی استفاده از خبرگان متخصص در آن شغل در قالب فرآیند گروهی تحت عنوان تکنیک دیکوم است. تکنیک دیکوم کم هزینه و دارای سرعت زیاد است و علاوه بر آن آینده‌نگر و دارای اثر بخش بالا است.

برای کد واحد حرفه مسئولان خرید ۳۳۲۳ بر اساس نظام بین‌المللی طبقه‌بندی مشاغل به صورت جداگانه نیاز سنجی شغلی به روش دیکوم انجام شد. به منظور تحلیل حرفه مطابق نظام بین‌المللی طبقه‌بندی مشاغل سه وظیفه بزرگ (با توجه به فراوانی) توسط خبرگان و کار گروه تدوین سند با استفاده از روش دیکوم مطابق جدول انتخاب شد:

جدول ۱- وظایف اصلی حرفه

وظایف	ردیف
برنامه ریزی خرید کالا و خدمات	۱
خرید کالا و خدمات	۲
دریافت و تحویل کالا و خدمات	۳

در تحلیل وظایف و تعیین کارهای کلیدی یا اصلی برای حرفه مسئولان خرید برای هر وظیفه اصلی مشخص شده ۳۰ تکلیف کاری در جدول دیکوم ذیل مشخص شد:

جدول ۲- تحلیل حرفه (دیکوم)

عنوان گروه شغلی				امور مالی و بازرگانی				کد گروه شغلی			
نام حرفه				مسئولان خرید				سطح مهارت			
سطح صلاحیت				۳				کد حرفه ۳۳۲۲			
وظایف حرفه								تکالیف کاری			
برنامه ریزی خرید کالا و خدمات				درخواست خرید کالا				۰۱			
				ارزیابی تامین کنندگان				۰۴			
				تأمین منابع مالی				۰۵			
				انجام روش های خرید				۰۶			
				ثبت سفارش				۰۷			
وظایف حرفه								تکالیف کاری			
خرید کالا و خدمات				استعلام خرید کالا و خدمات				۰۸			
				بررسی کالا و خدمات				۰۹			
				پیگیری قراردادها				۱۱			
				انجام عملیات مناقصه خرید				۱۳			
وظایف حرفه								تکالیف کاری			
دریافت و تحویل کالا و خدمات				برنامه ریزی تحویل گرفتن کالا				۱۴			
				تنظیم اسناد خرید				۱۵			
				مدیریت توزیع کالا				۱۷			
				نظارت بر کالای خریداری شده				۱۸			
				تهیه گزارش				۱۹			
				انجام کلیه امور بانکی				۲۰			

گام سوم استاندارد ارزشیابی شایستگی

فرآیند اثبات شایستگی شامل تطابق شایستگی با استاندارد های از پیش تعیین شده توسط ارزیاب با استفاده از معیارهای عملکرد و روشهای ارزشیابی در شرایط عملکرد و با امکانات می باشد. این فرآیند روشی منظم و نظام دار شامل جمع آوری شواهد و قضاوت در مورد آن که یک شایستگی به دست آمده است یا خیر، می شود. استاندارد ارزشیابی شامل تحلیل استاندارد عملکرد از دیدگاه های شرایط اجرا ارزشیابی، نوع، شاخص های قضاوت شایستگی (معیار عملکرد)، ابزار های ارزشیابی، تجهیزات، ابزار و مواد مصرفی می باشد. شاخصهای اصلی عملکرد به معیار های کارکردی ضروری برای احراز عناصر شایستگی در فرد، معیار عملکرد گفته می شود، این معیارها نقش اعمال سلیقه ها را در احراز و آموزش شایستگی ها به حداقل رسانده و شکل یکسان آن را در سطح ملی تضمین می نمایند. شاخصهای اصلی عملکرد، شاخصهای تعیین شده مطابق استاندارد برای انجام مراحل کاری می باشند. جهت تعیین معیارهای عملکرد پس از مشخص شدن وظایف و کارها با توجه به معیارهای کارکردی ضروری از محیط واقعی کار احصاء شد. این معیارها شامل دستور العمل های ملی یا منطقه ای در محیط واقعی کار هستند در واقع معیار های عملکردی مشخص می نمایند که کمیت و کیفیت کارهای مرتبط با وظایف بر اساس چه اسنادی عملکردی در نظر گرفته شده اند و حدود باید و نبایدها (استاندارد) را تعیین می کنند. معیارهای عملکردی دستوراتی هستند که تعیین می کنند برای احراز عنصر شایستگی در فرد، وی بایستی به چه کار یا کارهایی و طبق کدام استاندارد توانمند باشند. هر عنصر شایستگی چند معیار عملکرد دارد و این معیارها شاخص آزمون هستند در این معیارها، فعالیت ها، مهارت ها، اطلاعات و دانش و درک آن ها که شواهد و دلایل مستدل عملکرد شایسته و تخصص را ارائه می کند، مشخص می شود. برای حرفه مسئولان خرید با همکاری خبرگان و مدرسان و کارشناسان این حرفه جدول استاندارد ارزشیابی شایستگی مطابق جدول ضمیمه تنظیم و نمونه آن در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول ۳- نمونه ارزشیابی

ردیف	استاندارد ارزشیابی	مراحل کار	شاخص های اصلی عملکرد
۱	درخواست خرید کالا	۱ اخذ درخواست خرید	تکمیل فرمهای خرید بر اساس نیاز واحد درخواست کننده

ثبت در سیستم براساس اعلام نیاز واحد درخواست کننده			
ارائه داده های خرید براساس نیاز واحد درخواست کننده			
قیمت گذاری تخمینی درخواست خرید براساس دستورالعملهای داخلی بنگاههای اقتصادی و موسسات دولتی	بررسی درخواست خرید	۲	
بررسی اسناد درخواست خرید براساس دستورالعملهای داخلی بنگاههای اقتصادی و موسسات دولتی			
اخذ تاییدیه درخواست خرید بر اساس دستورالعملهای داخلی بنگاههای اقتصادی و موسسات دولتی			
شناسایی انواع طبقه بندی براساس دستورالعملهای داخلی بنگاههای اقتصادی و موسسات دولتی	طبقه بندی درخواست خرید	۳	
طبقه بندی درخواستهای خرید براساس نوع کالا			
اولویت بندی درخواستهای خرید براساس ویژگیهای کالا			

گام چهارم استاندارد شایستگی

مجموعه اثبات شده از دانش، مهارت و نگرش مورد نیاز جهت انجام یک تکلیف کاری، بر اساس استاندارد راه شایستگی گویند. برای هر گروه واحد، بانک شایستگی بر اساس نتایج نیاز سنجی تشکیل می شود که تا ۵ سال از دیدگاه تغییرات فناوری و پیچیدگی های دنیای کار اعتبار اجرایی دارد. انتخاب واحد های شایستگی مرتبط با هر پودمان-شغل (استاندارد) از بانک شایستگی با معیار توالی دنیای کار و درجه اهمیت، پیچیدگی مفهومی و فراوانی کاربرد انجام می شود هر واحد شایستگی حرفه ای معادل ۳۰ ساعت زمان حقیقی در دنیای کار است. هر واحد شایستگی حرفه ای شامل ۲۰ ساعت عملی و ۱۰ ساعت نظری است. شایستگیها باید دارای فعل انجام کار معین باشند. هم وزن مستقل از هم باشند و شروع و پایان داشته باشند و توالی رعایت شوند. برای حرفه مسئولان خرید ۳۰ عنوان

استاندارد شایستگی با استفاده از نظر خبرگان و کارشناسان و مدرسان حرفه شناسایی و طبق جدول ذیل تنظیم گردید.

جدول ۴- نمونه استاندارد شایستگی

ردیف	استاندارد شایستگی	مراحل کار	مولفه های شایستگی
۱	درخواست خرید کالا	۱	<p>دانش:</p> <ul style="list-style-type: none"> - نحوه تکمیل فرمهای خرید - نحوه ثبت در سیستم - نحوه ارائه داده های خرید
			<p>مهارت:</p> <ul style="list-style-type: none"> - تکمیل فرمهای خرید - ثبت در سیستم - ارائه داده های خرید
۱	درخواست خرید کالا	۲	<p>دانش:</p> <ul style="list-style-type: none"> - نحوه قیمت گذاری تخمینی درخواست خرید - چگونگی بررسی اسناد درخواست خرید - نحوه اخذ تأییدیه درخواست خرید
			<p>مهارت:</p> <ul style="list-style-type: none"> - قیمت گذاری تخمینی درخواست خرید - بررسی اسناد درخواست خرید - اخذ تأییدیه درخواست خرید
		۳	<p>دانش:</p> <ul style="list-style-type: none"> - نحوه شناسایی انواع طبقه بندی - چگونگی طبقه بندی درخواستهای خرید - نحوه اولویت بندی درخواستهای خرید
			<p>مهارت:</p> <ul style="list-style-type: none"> - شناسایی انواع طبقه بندی - طبقه بندی درخواستهای خرید - اولویت بندی درخواستهای خرید

گام پنجم تاییدیه تضمین کیفیت و اعتبار بخش سند

همه بسته های آموزشی تدوین شده باید قبل از انتشار تایید شده و اعتبار و رسمیت پیدا کنند. رسمیت بخشی به اسناد، معمولاً شامل مراحل ذیل است:

۱- ارسال سند حرفه آزمایشی به گروه گسترده ای از همکاران و شرکای ذینفع (شامل مقامات و ناشران آموزشی کشوری و منطقهای مناسب و یا ساختارهای مشاوره ای صنعتی و شغلی آموزشی در مناطق) برای ارایه پیشنهادات و انتقادات. که این سند ارسال و اصلاحات لازم به عمل آمد.

۲- انجام مشاهدات و مصاحبه ها از محل کار

۳- انجام پیمایش

۴- برگزاری کارگاههای توجیهی برای ذینفعان عمده

۵- نمایش اطلاعات بر روی یک وب سایت، تبلیغات آن و فراخوان ارایه پیشنهادات

۶- آزمایش سند حرفه در محل کار قبل از ارایه برای تایید

۷- انتخاب روش و تکنیک معتبر به موضوعاتی مثل موارد زیر بستگی خواهد داشت:

- الزامات قانونی

- عقاید و دیدگاه های ذینفعان اصلی

- حجم و توزیع جغرافیای صنعت یا حرفه

- تنوع و گوناگونی صنعت

- ترکیب کارکنان (سطح سواد، قومیت...)

- هزینه ها و بودجه ها

- جداول زمانی

اتحادیه های کاری، نهادها و موسسات کارفرمای، موسسات حرفه ای و صنعتی و ساختارهای حرفه ای می توانند معملاً به افراد و گروه های توصیه کنند که در اعتبار سنجی این امر مشارکت کنند. کارکنان هر حرفه که در امر اعتبار سنجی مشارکت می کنند باید دانش کاری و شناخت کاملی از حرفه مرتبط با سند حرفه داشته باشند و نباید همان افرادی باشند که در تدوین آن دخالت داشته اند. سند حرفه باید در حوزه صنایع کوچک، متوسط و بزرگ اعتبار سنجی و آزمایش شده و صحت یابد و کمیته هدایت و رهبری پروژ باید در فرآیند اعتبار یابی مشارکت کند. به عنوان یک اصل کلی هر چه افراد بیشتر در صحت و اعتبار یابی مشارکت یابند، سند حرفه کارها و اعمال صحت و شغل را بهتر منعکس می کند. هر چه پیشنهادات و توضیحات ارایه شده در خصوص سند حرفه تدوین شده، باید به دقت تجزیه و تحلیل شود تا اطمینان حاصل شود که کلیت نیاز های صنعتی و حرفه ای را منعکس می کند؛ نه فقط نظرات یک محل کار بخصوص را.

پس از اصلاحات انجام شده بر روی پیش نویس اولیه سند حرفه، همه پیش نویس های بعدی برای ذینفعان ارسال شدند تا دقت کافی و اتفاق آراء دست به دست آمد. اعضای کمیته اعتباربخشی شامل اعضای ذیل است:

سه نفر کارشناس خبره /مدیر از سه شرکت تخصصی حداقل ۲ نفر مدیران ارشد حوزه مرتبط (انجمن ها، اتحادیه ها، اتاق بازرگانی و....) کارشناس مسئول در حوزه مربوطه کارشناس برنامه ریزی درسی نتایج اعتبار بخشی و رسمیت بخشی برای حرفه مسولان خرید در ذیل ارایه شده است. تمام مراحل فوق برای این سند انجام و مورد تایید قرار گرفت.

نتیجه گیری

نتایج تحقیق حاضر نشان می دهد که مطالعه و ترجمه اسناد بین المللی موجود و تعیین کد حرفه مسولان خرید در مسیر توسعه حرفه ای و شناسایی خبرگان حرفه ای بازار کار در حرفه مورد نظر و تعیین ترکیب گروه تدوین سند حرفه و تجزیه و تحلیل حرفه و تعیین وظایف اصلی حرفه و تکالیف کاری و شاخصهای ارزشیابی و شایستگی به خوب تهیه و تنظیم شده است و اعتبار سنجی سند حرفه نشان از معتبر بودن نتایج تحقیق می باشد. در مقایسه با استانداردهای قبلی سازمان، نتایج نشان می دهد بسیاری از استانداردهای قبلی را پوشش می دهد. در این تحقیق محدودیت نیز وجود داشته است . برای مثال شناسایی خبرگان و کارشناسان آگاه به حرفه در صنایع مختلف و محدودیت منابع مالی تحقیق می باشد. پیشنهاد می شود برای تدوین اسناد دیگر حرف از تعداد بیشتر خبرگان و در صنایع مختلف استفاده شود تا دیکوم کاملتری حاصل شود.

منابع

- آزاد، ابراهیم، خاکی صدیق، عبدالمجید (۱۳۹۹)، استانداردهای طبقه بندی ملی و بین المللی در آموزش فنی و حرفه ای
- پارسا، امید علی، (۱۳۹۵). طبقه بندی استاندارد مشاغل ایران، مرکز آمار ایران
- سامانه ملی استاندارد مهارت، سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور، کتابچه طبقه بندی استاندارد بین المللی
- قانون نظام جامع آموزش و تربیت فنی، حرفه ای و مهارتی، (۱۳۹۶) شماره ۲۸۷۸۹۵۶
- معاونت پژوهش، برنامه ریزی و سنجش مهارت، دفتر پژوهش، برنامه ریزی درسی (۱۳۹۹). دستور العمل تدوین سند حرفه